

**DIE PASTORALE VERSORGING VAN DIE
GESIN WAT 'N MISKRAAM BELEEF HET - 'N
PRAKTIES- TEOLOGIESE PERSPEKTIEF**

JOHAN NEL

Ter vervulling van die vereistes vir die graad

**PHILOSOPHIAE DOCTOR
(Praktiese Teologie)**

Fakulteit Teologie

Universiteit van Pretoria

April 2000

Promotor: Prof Dr T F J Dreyer

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

Vir Ilse

Dankbetuiging

Ek is baie dank en waardering verskuldig aan

Professor TFJ Dreyer. Hy is vir jare reeds in baie opsigte vir my 'n mentor. Die indringende gesprekke, praktiese raad en aanmoediging het as onmisbare inspirasie gedien tot die afhandeling van hierdie studie.

Professor CF Smit van die Departement Statistiek het belangrike insette gelewer wat die empiriese navorsing betref. Mev MC Mauer het eweneens met haar vriendelike behulpsaamheid 'n groot bydrae gelewer ten opsigte van die rekenarisering van die vraelyste.

Mej Thea Heckroodt van die Akademiese Inligtingsdiens het alles in haar vermoë gedoen om die bronne toeganklik te maak. Sy het geen moeite ontsien om selfs van die uithoeke van die wêreld artikels en studiemateriaal op te spoor nie. Ook aan Mev Arina van Zyl, kampusbibliotekaris van die Vista Universiteit se Welkom kampus, deur wie se bemiddeling ek ook van dié biblioteek gebruikerstoegang verkry het, my groot waardering.

Die Kuratorium vir Teologiese Opleiding vir 'n beurstoekenning wat die afhandeling van hierdie studie moontlik gemaak het.

Mev Hannemarié Bezuidenhout wat die taalversorging gedoen het.

Dr Marianne Viljoen. Dit was Marianne wat my aanvanklik geïnspireer het tot verdere studie, en my altyd behulpsaam was. Haar en Johann se vriendskap en meelewing oor baie jare heen is vir ons as gesin baie kosbaar.

Die kerkrade en lidmate van die Nederduitsch Hervormde gemeentes Riebeeckstad en Hennenman vir die voorreg om Evangeliedienaar in hul midde te mag wees, asook die belangstelling en liefde wat hulle altyd aan ons bewys. Die begrip tydens my studiejare is 'n riem onder die hart.

Familie en vriende. My ma, vir wie geen opoffering ter wille van my nog ooit te groot was nie. Aan haar knie het ek die Skepper leer ken- en liefkry. Ook eer ek die nagedagtenis van my pa. Ek is ook diep dankbaar teenoor my skoonmoeder vir haar belangstelling en aanmoediging, en my skoonvader wat ons sedert die aanvang van hierdie studie ontval het, vir sy voorbeeld in toewyding en liefde.

My gesin: my vrou Ilse vir liefde en kameraadskap, en die onbeskryflike vreugde wat ons kinders, Carmi en Werner bring. Ek beskou hulle as die kosbaarste gawe. Hulle moes in alle opsigte baie ontbeer ter wille van my studies, en ek sal hulle altyd daarvoor dankbaar bly.

"Alles, alles is genade!"

INHOUDSOPGAWE

BLADSY

HOOFSTUK 1	AKTUALITEIT VAN DIE STUDIE	6
1.1	Inleiding	6
1.2	Hipotese	6
1.3	Probleemstelling en begrensing	8
HOOFSTUK 2	METODOLOGIESE VERANTWOORDING	11
2.1.	Praktiese Teologie as kommunikatiewe handelingswetenskap	11
2.1.1	'n Paradigmaskuif	12
2.1.2	Interdissiplinariteit en intradissiplinariteit	13
2.1.3	Verdiskontering van teologiese karakter	14
2.1.4	Kommunikatiewe handelingsteorie	15
2.1.5	'n Kommunikasieteorie as basisteorie in die Praktiese Teologie	19
	2.1.5.1 Kommunikasie	20
	2.1.5.2 Handeling	20
2.2.	Definiëring van die Praktiese Teologie vanuit die metateorie	21
2.2.1	Verskillende strominge in die Praktiese Teologie	23
	2.2.1.1 Handelings-wetenskaplik-georiënteerde benadering	23
	2.2.1.2 Hermeneuties-teologiese stroming	25
	2.2.1.3 Die Diakoniologiese benadering	26
2.2.2	Kommunikatiewe geloofshandeling in diens van die evangelie	30
2.2.3	Die metodologiese model van Zerfass	31
2.2.4	Kritiek op Zerfass	33
2.3.	Keuse van 'n model	36
2.4.	Pastorale modelle	37
2.4.1	Pastorale betrokkenheid	37
2.4.2	Pastoraat van narratiewe betrokkenheid	43

HOOFSTUK 3	MISKRAAM IN DIE LIG VAN DIE DIE ROUSMART- TEORIE	45
3.1.	Inleiding	45
3.2.	Wat is rousmart?	45
3.3.	Fases van rousmart	47
3.4.	Patologieë	57
3.5.	Die status van die fetus vanuit verskillende perspektiewe	58
3.5.1	'n Etiese perspektief	59
3.5.2	Sielkundige perspektief	60
3.5.3	Filosofiese perspektief	62
3.5.4	Wetlike status van die fetus	64
3.6.	Miskraam en die rouproses	67
3.6.1	Die rouproses en simptome van ouers wie se kind pre-nataal gesterf het	67
3.6.2	Die intensiteit en duur van die ouers se rouproses	68
3.6.3	Verskille in die rouprosesse van vaders en moeders	69
3.6.3.1	Die reaksie van die vader	70
3.6.3.2	Die reaksie van die moeder	73
3.7.	Nie-manipuleerbare faktore wat die ouers se ervaring van die verlies beïnvloed	76
3.7.1	Inleiding	76
3.7.1.1	Die oorsaak van die miskraam	77
3.7.1.2	Ambivalensie	78
3.7.1.3	Stadium van swangerskap	79
3.7.1.4	Vorige ervaring van verlies	81
3.7.1.5	Ander kinders	83
3.7.1.6	Psigiese gesondheid	84
3.7.1.6.1	Geestesgesondheid van die ouers	85
3.7.1.6.2	Persoonlikheidsverandering	86
3.7.1.6.3	Geskiedenis van onvrugbaarheid	87
3.7.1.7	Fisiese gesondheid	87
3.7.1.8	Die huweliksverhouding as basis van die gesinsisteem	88

3.7.1.8.1	Effek van die verlies op die huwelik	89
3.7.1.8.2	Faktore wat die huweliksverhouding kompliseer	90
3.7.1.9	Was die swangerskap beplan?	91
3.7.1.10	Die invloed van ouers en familielede	92
3.7.1.11	Onwillekeurige response	93
3.7.1.12	Ouderdom van die moeder	94
3.7.2	Gevolgtrekking	94
3.8.	Begrafnisrituele	95
3.8.1	Waarde van begrafnisrituele	96
3.8.2	Die teologiese betekenis van die begrafnisritueel	102
3.8.3	Die vroeë Christene	103
3.8.4	Die ontwikkeling van begrafnisrituele in historiese perspektief	104
3.9.	Die rol van godsdiens	105
3.9.1	Die invloed van die verlies op die ouers se godsdienslike belewenis	105
3.9.2	Godsdiens as verwerkingstrategie	107
3.10.	Die effek van terapeutiese ingrype	108
3.10.1	Fasilitering	109
3.10.2	Gesinsdinamiek	110
3.10.3	Erkenning van die verlies	110
3.10.4	Informele strategieë	111
3.10.5	Informatiewe waarde	112
3.10.6	Die verwerking van die verlies	113
3.10.7	Hospitalisasie en die houding van die mediese personeel	114
3.10.8	Berading	115
3.10.9	Die rol van die predikant	117
3.11	Samevatting	120

HOOFSTUK 4 VERKENNING VAN TEOLOGIESE TEORIEë	121
4.1. Bybelse perspektief	121
4.1.1 Kinders in die Ou Testament	123
4.1.2 Waardering vir die pre-natale lewe volgens Psalm 139	125
4.1.3 Die dood van Dawid en Batseba se seun	129
4.1.4 Ander Ou- Testamentiese gegewens	130
4.1.5 Kinders in die Nuwe Testament	132
4.1.5.1 Die genesing van kinders deur Jesus	132
4.1.5.2 Kinders word deur Jesus uit die dood opgewek	134
4.1.5.2.1 Die seun van die weduwee van Nain	134
4.1.5.2.2 Die dogtertjie van Jäirus	135
4.1.6 Miskrame in die Bybel	137
4.2. Die erfsonde en uitverkiesing: 'n teologiese perspektief	139
4.2.1 Teologiese tradisie: Die vroeë kerkvaders	143
4.3. Doop en verbond	148
4.3.1 Die doop as teken van die verbond	150
4.3.1.1 Die dooppraktyk volgens Handeling	151
4.3.1.2 Waarom doop?	152
4.3.1.3 Heilsnoodwendigheid van die doop	154
HOOFSTUK 5 EMPIRIESE ONDERSOEK	157
5.1. Inleiding	157
5.2. Metode van ondersoek	157
5.3. Vraelyste	160
5.3.1 Eerste- orde analise	160
5.3.2 Statistiese resultate	161
5.3.3 Tweede- orde analise	186
5.4. Gevolgtrekkings	192

HOOFSTUK 6	ONTWERP VAN 'N PRAKTYKTEORIE	196
6.1	Voorlopige praktykteorie	197
6.1.1	'n Strategie vir die pastorale begeleiding van gesinne wat 'n miskraam beleef het	198
6.1.1.1	Toerustingskursus vir predikante	198
6.1.1.2	Ondersteuningsisteme	200
6.1.1.3	Strategieë in gesprekvoering	202
6.1.1.4	Gebruik van die Skrif en modi tot operasionalisering	203
6.1.1.5	Die funksie en rol van gebed	204
6.2	Slotwoord	204
	OPSOMMING	206
	SUMMARY	208
Bylae A:	Lys van Figure en Tabele	210
Bylae B:	Vraelyste	212
	BIBLIOGRAFIE	221

OPSOMMING

DIE PASTORALE VERSORGING VAN DIE GESIN WAT 'N MISKRAAM BELEEF HET - 'N PRAKTIES-TEOLOGIESE PERSPEKTIEF

DEUR

JOHAN NEL

PROMOTOR: PROF DR T F J DREYER

DEPARTEMENT: PRAKTIESE TEOLOGIE

GRAAD: PHILOSIPHIAE DOCTOR

Die metodologiese model wat gevolg is het gepoog om deur die wisselwerking tussen teorie en praxis 'n praktykteorie te lewer wat tot 'n meer effektiewe bediening in pastorale begeleiding van gesinne wat die trauma van 'n miskraamsituasie beleef het, te kan dien. Indien hierdie praktykteorie geïmplementeer word, sal dit in die Prakties- Teologiese terugvra na die Woord daadwerklik daartoe bydra dat die beeld en bedoeling van die herdermotief in die pastoraat tot sy reg sal kom.

Die ondersoek het van die hipotese uitgegaan dat daar 'n leemte bestaan ten opsigte van die betrokkenheid van predikante by gesinne wat die trauma van 'n miskraam beleef het. 'n Empiriese ondersoek is gedoen en die resultate bevestig hierdie hipotese.

In die literatuurstudie is daar gefokus op miskrame vanuit die perspektief van die rouSMART-teorie en die gevolgtrekking is gemaak dat daar 'n verband bestaan tussen 'n miskraam en die rouSMART wat daaruit voortspruit. Die status van die fetus, asook die vraag na die lewe ná die dood en die sin van lyding is vanuit verskillende perspektiewe ondersoek om as agtergrondskennis vir pastorale begeleiding te dien.

Op grond van die resultate van die literatuurstudie en die empiriese ondersoek is tot die slotsom gekom dat hierdie 'n spesialiteitsgebied is, en dat 'n toerustingskursus vir predikante kan lei tot 'n beter begeleiding van mense in so 'n situasie. Die raamwerk van so 'n metodologiese model wat spesialiteitstoerusting vereis, sal moet fokus op die bemagtiging van predikante ten opsigte van die wêreld van die miskraamslagoffer, om sodoende daadwerklik hulpverlenend by die situasie betrokke te raak. 'n Raamwerk vir so 'n toerusting word as praktykteorie aangebied.

SUMMARY

**THE PASTORAL CARE OF A FAMILY AFTER THE EXPERIENCE OF A
MISCARRIAGE - A PRACTICAL-THEOLOGICAL PERSPECTIVE**

BY

JOHAN NEL

PROMOTOR: PROF DR T F J DREYER

DEPARTMENT: PRACTICAL THEOLOGY

DEGREE: PHILOSOPHIAE DOCTOR

The methodological model employed attempted to provide a practical theory through the interaction between theory and praxis to produce a more effective service in pastoral guidance to families who have experienced the trauma of a miscarriage situation. Should this practise theory be implemented, its Practical-Theological reference of the Word of God may actively contribute to the image and meaning of the pastoral motive in the pastorate being more clearly displayed.

The study was based on the hypothesis that there is a need regarding the involvement of ministers with families who have experienced the trauma of a miscarriage. An emperical study was performed and the results confirm this hypothesis.

In the literature study attention was focused on miscarriage from the perspective of the grief theory, and it was concluded that a causal relationship exists between miscarriage and the subsequent grief process. The status of the fetus, as well as the question regarding life after death and the purpose of suffering, were considered from various perspectives to provide background knowledge for pastoral guidance.

On the basis of the results of the literature study and empirical investigation, it was concluded that this is a speciality field, and that the appropriate preparation of ministers may equip them to better serve persons in a situation as this. The framework of such a methodological model requiring special preparation will have to focus on the empowerment of ministers with regard to the world of the victim of miscarriage, thus enabling them to become actively and supportively involved with the situation. A framework for the appropriate preparation of ministers is being offered as practice theory.

Bylae A   Lys van Figure en Tabele

1. Figuur:	Bladsy
Figuur 2.1: Zerfass se model	32
2. Tabel:	
Tabel 1: Ouderdomsverspreiding by respondente	158
Tabel 2: Geslag van respondente	159
Tabel 3: Hoogste kwalifikasie in teologie	159
Tabel 4: Verbandhoudende kwalifikasies van respondente	160
Tabel 5: Tipe betrekking bekleer deur leraars	161
Tabel 6: Aantal jare wat respondent in huidige standplaas is	162
Tabel 7: Totale aantal jare wat die respondent in die bediening is	163
Tabel 8: Aantal lidmate per gemeente	164
Tabel 9: Aantal kinders per gemeente	165
Tabel 10: Aantal babas gemiddeld per jaar gedoop	166
Tabel 11 Huwelikstatus van respondent	166
Tabel 12: Aantal huwelike	167
Tabel 13: Hulpverlenende beroepe van egliede	168
Tabel 14: Opvoedkundige kwalifikasie: huweliksmaat	169
Tabel 15: Intensiteit van verlies	170
Tabel 16: Wanneer is 'n miskraam 'n verlies?	171
Tabel 17: Aantal miskrame: 5 jaar periode	172

Tabel 18:	Kindersterftes: 5 jaar periode	173
Tabel 19:	Optrede in die geval van 'n miskraam	173
Tabel 20:	Mees intense emosie na miskraam	175
Tabel 21:	Emosies na 'n kindersterfte	175
Tabel 22:	Self 'n miskraam	176
Tabel 23:	Rol van predikant	177
Tabel 24:	Belewenisse van die predikant in die geval van 'n miskraam	178
Tabel 25:	Reaksies van respondente rondom ouers se belewenisse	179
Tabel 26:	Invloed: gesinsisteem	180
Tabel 27:	Betrokkenheid by pastorale begeleiding	181
Tabel 28:	Vergelyking van kwalifikasie van huweliksmaat met die belewenis van die intensiteit van die verlies	183
Tabel 29:	Vergelyking van eie kinders en die siening van die grootste verlies	184
Tabel 30:	Watter verlies is die grootste in vergelyking met stadium van swangerskap waartydens miskraam voorkom	185
Tabel 31:	'n Vergelyking tussen watter tipe verlies predikante as die grootste beskou en hul eie persoonlike ervaring van miskraam	186
Tabel 32:	Aantal miskrame in vergelyking met aantal kindersterftes	187
Tabel 33:	Aantal miskrame teenoor aantal babas gedoop	188